

*Теслюк В. М., кандидат психологічних наук, доцент
кафедри педагогіки НУБіП України (м. Київ)*

*Піщана Н. П., магістрант педагогічного
факультету НУБіП України (м. Київ)*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИК “МОЗКОВОГО ШТУРМУ” В ЕКОНОМІЧНОМУ НАВЧАННІ

У статті подаються орієнтовні методики “мозкового штурму”, які можна використовувати під час проведення семінарсько-практичних занять із економічних дисциплін.

Ключові слова: мозковий штурм, інноваційні технології, семінарсько-практичні заняття, методи “мозкової атаки”.

В статті представляються ориентировочные методики “мозгового штурма”, которые можно реализовать при проведении семинарско-практических занятий по экономическим дисциплинам.

Ключевые слова: мозговой штурм, инновационные технологии, семинарско-практические занятия, методы «мозговой атаки».

In the article are approximate method of “brainstorming” that can be implemented during the seminar-workshops of economic subjects.

Key words: brain storm, innovational technologies, practical employment, methods of “brainstorming”.

Актуальність дослідження. У Національній доктрині розвитку освіти України ХХІ підкреслюється, що модернізація системи освіти має бути спрямована на забезпечення її якості відповідно до найновіших досягнень вітчизняної і світової науки. Це передбачає, впровадження в організацію навчального процесу ВНЗ інноваційних технологій навчання. Однією з них є проведення навчальних занять, зокрема, семінарсько-практичних, у формі мозкового штурму, який спонукає виявляти творчість, розвиває вміння швидко аналізувати ситуацію.

Відмітимо, що проблемі вдосконалення організації та проведення мозкового штурму присвячено багато наукових праць: О. Аксьонової, Ю. Арутюнова, Г. Ковальчук, М. Фіцули, Г. Богомазова, А. Балаєва, Г. Щукіної.

Мета статті: розкрити методику “мозкового штурму” під час проведення семінарсько-практичних занять із економічних дисциплін.

Основний виклад дослідження. “Мозкова атака” (брейнсторминг) – процедура групового креативного мислення, спосіб одержання від групи осіб великої кількості ідей за короткий проміжок часу. Використовуючи цей метод, група може швидко створити ряд ідей, проблем, задач, які потребують розробки, та швидко їх пояснити і оцінити. Основна особливість методу “мозкової атаки” полягає в колективному пошуку оригінальних ідей. Цей метод стимулює творчу активність групи, дозволяє кожному включитися в діяльність.

Відомі у практиці навчання та прийняття управлінських рішень методики проведення “мозкового штурму” (МШ) або “мозкової атаки” (МА), засновані на відомому психологічному ефекті колективної активації розумової діяльності.

Якщо для групи людей із 5–8 чоловік поставити завдання вирішити якусь проблемну ситуацію за 15–30 хвилин, то за індивідуальної роботи буде “видано” 10–15 ідей, а за колективного обговорення за правилами МШ — 50–150 ідей. В одному з американських посібників з МА наголошується: “99 % ваших конструктивних ідей виникає подібно до електричної іскри при “контакті” з думкою інших”. Фоном мозкового штурму є такі методи групової роботи, як “мозковий обмолот” і синектика. “Мозковий обмолот” з різними варіаціями — це типова техніка висування ідей. Синектика — це один із методів організації творчого мислення, який дає позитивні результати в умовах підготовленого колективу. “Мозкова атака”, розроблена О. Осборном, є своєрідним поєднанням “евристичного діалогу” Сократа і механізму вільних асоціацій творчого колективу [3, с.46].

Вивчення методів МА не вимагає спеціальної підготовки. Вони засвоюються досить легко та швидко. Використання зазначеного методу приносить ефективні результати під час проведення семінарсько-практичних занять із економічних дисциплін у ВНЗ. Тому викладачу економічних дисциплін важливо оволодіти методикою проведення семінарсько-практичних занять із використанням методу “мозкового штурму”, оскільки він досить поширений в

Питання педагогіки

реальній підприємницькій діяльності [6, с.75]. Існує багато способів (методик) проведення мозкового штурму. Їх вибір залежить від характеру проблеми, творчої групи та інших обставин.

Розглянемо фінську методику проведення мозкового штурму, що використовується в практиці управління та може бути зреалізована під час організації семінарсько-навчальних занять із економічних дисциплін у ВНЗ. Дана методика передбачає такі стадії (див. рис.1):

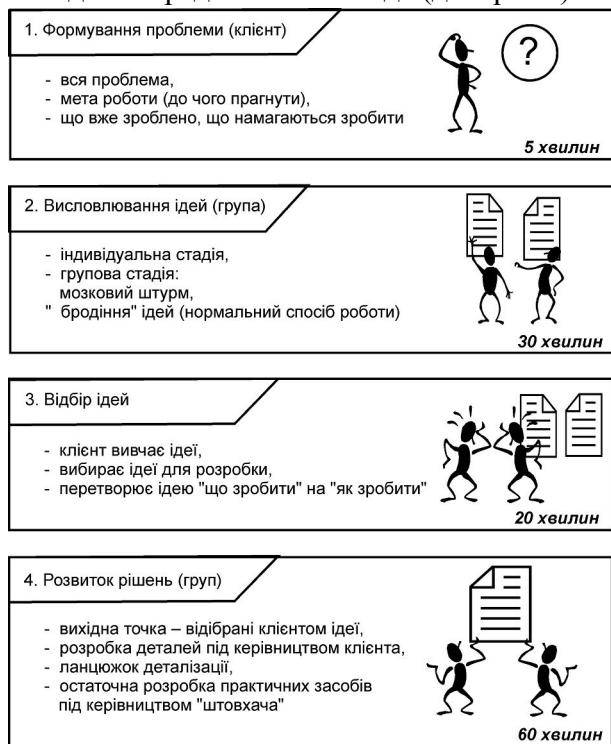

Рис. 1. Стадії мозкового штурму

Для реалізації зазначеної методики групу студентів варто розділити таким чином (надати ролі) (див. табл.1):

Таблиця 1

“Дійові особи” мозкового штурму	
Клієнт	формулює проблему і несе відповідальність за її вирішення
Штовхач	спрямовує роботу, розробляє графік її виконання
Ідеологи	учасники гри
Спеціалісти	знавці проблеми
Профани	непрофесіонали, які виступають “каталізаторами” ідей

Під час провадження методики мозкового штурму слід зважити на фактори, що можуть завадити її ефективності: упереджена критика (з одного боку, примушує того, кого критикують, діяти традиційно, з іншого — заважає іншим шукати нестандартні ідеї; офіційна обстановка та формалізм; пошук “однозначно правильних” рішень; велика

кількість “поясень” та “обґрунтувань”, пасивність “клієнта” [5, с.128].

Разом із вище зазначеним, існує ряд факторів, які сприяють організації МШ: відсутність зайвих формальностей; свобода думки; активна уява й бажання; розвиток, перероблення та поєднання ідей, що запропоновані; пошук аналогів та способів їхнього застосування в даній проблемі; активність “клієнта” [3, с.146].

Методи “мозкової атаки” пропонують класифікувати таким чином: пряма, подвійна пряма, зворотна, комбінована МА, МА з оцінюванням ідей [4].

Пропонуємо розглянути методику “мозкової атаки” з оцінюванням ідей для проведення практичного заняття зі студентами на тему: “Економічні знання та навички”.

1. Проводять пряму МА і складають загальний список ідей. Кожен учасник отримує цей список та незалежно від інших вибирає з нього 3–5 найкращих (на його думку) ідей.

2. Кожен учасник повідомляє про відібрані та доповнені ним ідеї, пояснюючи їхні переваги. Кожну ідею піддають короткій (5–10 хвилин) МА, зважаючи на її позитивні якості й недоліки, а також можливості вдосконалення (однакові ідеї двічі не обговорюються). Складають таблицю позитивно-негативної оцінки ідей.

Таблиця 2

Форма позитивно-негативної оцінки ідей

Опис ідей	Переваги ідей	Недоліки ідей
1....	1.1.	1.1.
	1.2.	1.2.
2....	2.1.	2.1.
	2.2.	2.2.

Кожний учасник вибирає з таблиці один-два найкращі варіанти і розробляє за ними перелік основних понять теми.

3. Обговорення відібраних тем із метою їх ранжування від кращих до гірших, складання орієнтовних планів тематичних занять, обговорення отриманої в такий спосіб програми “Загальна економіка”.

У процесі проведення “мозкової атаки” з оцінюванням ідей викладачу варто дотримуватись таких рекомендацій:

- завдання має чітко визначати, що бажано отримати і що заважає отриманню бажаного;

- формування творчої групи має відбуватися за бажанням учасників із корекцією викладача. Кожна група вибирає собі гасло або назву;

Питання педагогіки

- не критикувати учасників МА, краще розробити для них правила і стежити за їх чітким дотриманням;

- підтримувати невимушену творчу обстановку, не забуваючи про жарти і почуття гумору;

- заповнювати паузи заохочувальними репліками (“Що ти думаєш?”, “У нас уже 30 ідей, дійдемо до 40?”, “Невже нічого не вийде в останні 3 хвилини?”).

- стежити за регламентом (зручним є використання таймера) [8, с.111].

Для учасників МА можна запропонувати дотримуватись таких правил:

- висловлюйте максимальну кількість ідей;

- віддавайте перевагу кількості, а не якості;

- висловлюйтесь короткими реченнями;

- жодної критики, іронічних реплік, сарказму;

- приймайте всі ідеї (навіть, здавалося б, безглузді), віддавайте перевагу не логічному мисленню, а здогадкам, фантазіям тощо;

- жартуйте, смійтеся, каламбурте, взагалі, почувайтеся вільно і невимушено.

Важливими є запис та оформлення результатів МА. Можна вести стенограму, магнітофонний запис, або просто доручити кожному учаснику записувати свої ідеї [5, с.146].

Після МА проводиться швидке колективне редагування списку ідей. Усі вони розподіляються на групи: найбільш придатні для негайної реалізації, найбільш ефективні й перспективні, інші. Найабсурдніші або найважчі для реалізації ідеї відкидаються. Після цього список приймають остаточно.

У ході проведення семінарсько-практичних занять із економічних дисциплін можна використати пряму МА. Орієнтовний регламент прямої МА може бути таким:

1. Повідомлення про проведення МА з поясненням суті завдання (за 2–3 дні).

2. Сеанс МА (1,5–2 год.):

– знайомство учасників та груп, ознайомлення з правилами МА (5–10 хв.);

– постановка завдання, відповіді на запитання (10–15 хв.);

– проведення МА (20–30 хв.);

– перерва (10 хв.);

– складання відредагованого списку ідей (30–45 хв.).

Варто відзначити, що ефективність МА значно підвищиться за таких умов:

- приміщення має бути світлим та зручним;

- сидіти потрібно так, аби бачити один одного (круглий або П-подібний стіл);

- використання відеофільмів, що актуалізують постановку завдання;

- наявність неголосної фонові музики;

- повідомлення про нагородження тощо [7, с.77].

Висновок. Метод мозкової атаки є одним із активних методів навчання й використовується для вирішення конкретних практичних завдань економічного характеру. Він передбачає “викид” максимальної кількості ідей за короткий проміжок часу, обговорення їх та відбір. Даний метод сприяє розвитку творчих здібностей, успішному розв’язанню складних проблем. Однак, відмітимо, що не варто на кожному занятті з економічних дисциплін реалізувати метод мозкового штурму. Кожне навчальне заняття потребує своєрідного підходу та методики проведення.

Література

1. Аксенова Е.В., Оболенская Т.Е., Шарапов А.Д. Активизация обучения в экономическом вузе /Е. Аксенова, Т. Оболенская, А. Шарапов. — К. : ЦНКВО, 2007. — 201 с.
2. Алексюк А.М., Помогайба В.І. Загальні методи навчання /А. Алексюк, В. Помогайба ; під ред. М.Д. Ярмаченка // Педагогіка. — К. : Вища школа, 2006. — С. 160-199.
3. Балаев А.А. Активные методы обучения / А. Балаев. - М. : Профиздат, 1986. - 96 с.
4. Богомазов Г.Г. Активизация преподавания последствием использования метода проблемного обучения // Активные методы преподавания политической экономии. — Л. : Лениздат, 2009. — С.29-39.
5. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті: навч. посіб / Г. Ковальчук. — Вид. 2-ге, доп. — К. : КНЕУ, 2009. — 298 с
6. Матюнин Б.Г. Нетрадиционная педагогика / Б. Матюнин. — М. : Школа-пресс, 1994. — 167 с.
7. Мезеляев В.А. Методика обучения основам экономических знаний в современной школе /В. Мезеляев // Экономика Украины. — 2011. — № 6. — С. 10-14.
8. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. / М. Фіцула. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. — 192 с.
9. Харламов И.Ф. Педагогика / И. Харламов. — М. : Высш. школа, 2010. — 576 с.
10. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе / Г. Щукина. — М. : Педагогика, 2009. - 202 с.